

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

ANALIZA RAZMERIJ MED IZBRANIMI
MAKROEKONOMSKIMI AGREGATI
SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

MIHA MARCOLA

KOPER, 2009

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

ANALIZA RAZMERIJ MED IZBRANIMI
MAKROEKONOMSKIMI AGREGATI
SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

Miha Marcola

Koper, 2009

Mentor: doc. dr. Matjaž Novak

POVZETEK

Ekonomska analiza gospodarske rasti narodnega gospodarstva je osredotočena na proučevanje ključnih makroekonomskih agregatov, ki jih predstavljajo agregatna ponudba in agregatno povpraševanje ter bruto domači proizvod. Razmerja med njimi pa kažejo prispevek agregatne ponudbe oziroma agregatnega povpraševanja na doseženo raven nominalnega oziroma realnega bruto domačega proizvoda. Rezultat tega pa je odvisen od gospodarskih razmer, ki vladajo v določenem narodnem gospodarstvu. Te namreč vplivajo na dejavnike agregatne ponudbe in komponente agregatnega povpraševanja. Makroekonomske razmere za Republiko Slovenijo v obdobju 1996–2006 pa kažejo na to, da ima agregatna ponudba veliko večji učinek na doseženo raven nominalnega in realnega bruto domačega proizvoda, kot pa znaša prispevek agregatnega povpraševanja.

Ključne besede: agregatna ponudba, agregatno povpraševanje, nominalni bruto domači proizvod, realni bruto domači proizvod, dejavniki potencialnega bruto domačega proizvoda, komponente agregatnega povpraševanja

ABSTRACT

Economic analysis of the economic growth of the national economy is focused on the study of key macroeconomic aggregates: aggregate supply and aggregate demand as well as gross domestic product. Relations amongst them show the contribution of aggregate supply or aggregate demand on achieved level of the nominal or real gross domestic product. The result, however, also depends on economic circumstances in an individual national economy because they influence the aggregate supply factors and components of aggregate demand. However, macroeconomic conditions for Slovenia during the period of 1996–2006, show that the aggregate supply has much bigger effect on achieved level of nominal and real gross domestic product than the contribution of the aggregate demand.

Key words: aggregate supply, aggregate demand, nominal gross domestic product, real gross domestic product, potential gross domestic product factors, components of aggregate demand

UDK: 338.012:330(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev področja in opis problema	1
1.2	Namen in cilji	2
1.3	Metode	2
2	Nominalni in realni bruto domači proizvod	3
2.1	Definicije in metode merjenja	3
2.2	Nominalni bruto domači proizvod slovenskega gospodarstva.....	3
2.2.1	Osebna metoda.....	4
2.2.2	Metoda izdatkov.....	5
2.2.3	Realna metoda.....	5
2.3	Realni bruto domači proizvod slovenskega gospodarstva	6
3	Agregatna ponudba	9
3.1	Model agregatne ponudbe	9
3.2	Dejavniki potencialnega bruto domačega proizvoda	10
3.2.1	Prebivalstvo.....	10
3.2.2	Proizvedeno bogastvo	11
3.2.3	Tehnološki napredek	12
3.3	Agregatna ponudba slovenskega gospodarstva.....	14
4	Agregatno povpraševanje.....	19
4.1	Model agregatnega povpraševanja	19
4.2	Komponente agregatnega povpraševanja.....	20
4.2.1	Domača zasebna potrošnja prebivalstva	20
4.2.2	Potrošnja države.....	21
4.2.3	Bruto investicije	22
4.2.4	Saldo izvoza in uvoza blaga in storitev.....	24
4.3	Agregatno povpraševanje slovenskega gospodarstva	25
5	Vpliv razmerja med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem na dinamiko bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva	29
6	Sklep.....	35
	Literatura	37

SLIKE

Slika 1.1	Povezave med izbranimi makroekonomskimi agregati.....	1
Slika 2.1	Razmerje med nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom.....	8
Slika 3.1	Krivulja agregatne ponudbe na kratek rok	9
Slika 4.1	Krivulja agregatnega povpraševanja	19
Slika 5.1	Razmerje med agregatno ponudbo ter nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom.....	29
Slika 5.2	Razmerje med agregatnim povpraševanjem ter nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom	30

TABELE

Tabela 2.1	Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih), merjen po osebni metodi za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	4
Tabela 2.2	Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih), merjen po metodi izdatkov za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006.....	5
Tabela 2.3	Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih), merjen po realni metodi za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	6
Tabela 2.4	Nominalni in realni bruto domači proizvod ter indeks cen za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006.....	7
Tabela 3.1	Prebivalstvo po aktivnosti v RS za leto 2006.....	11
Tabela 3.2	Vrednost osnovnih sredstev slovenskega gospodarstva v izbranih letih v obdobju 1996–2006	12
Tabela 3.3	Izdatki za investicije in realni bruto domači proizvod za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006.....	13
Tabela 3.4	Izračun mejnega kapitalnega koeficienta za RS v letih med 1996 in 2006..	15
Tabela 3.5	Stopnja letne rasti cen življenjskih potrebščin in stopnja letne (registrirane) brezposelnosti za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006 ..	16
Tabela 3.6	Izdatki za investicije in dodana vrednost za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	17
Tabela 3.7	Stopnja letne temeljne obrestne mere in izdatki za investicije za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006.....	18

Tabela 4.1 Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po namenu in vrstah proizvodov v RS v letu 2006	21
Tabela 4.2 Državni izdatki za končno potrošnjo v RS v letu 2006	22
Tabela 4.3 Izdatki za bruto investicije in nominalni bruto domači proizvod za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	23
Tabela 4.4 Izvoz in uvoz blaga in storitev v RS za leto 2006	24
Tabela 4.5 Bruto plače in prejemki zaposlenih ter izdatki za končno potrošnjo gospodinjstev za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	25
Tabela 4.6 Javnofinančni prihodki in izdatki za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	26
Tabela 4.7 Izdatki za bruto investicije ter saldo izvoza in uvoza blaga in storitev za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006	27

KRAJŠAVE

BDP	bruto domači proizvod
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
RS	Republika Slovenija
EUR	evro

SEZNAM UPORABLJENIH MATEMATIČNIH SPREMENLJIVK

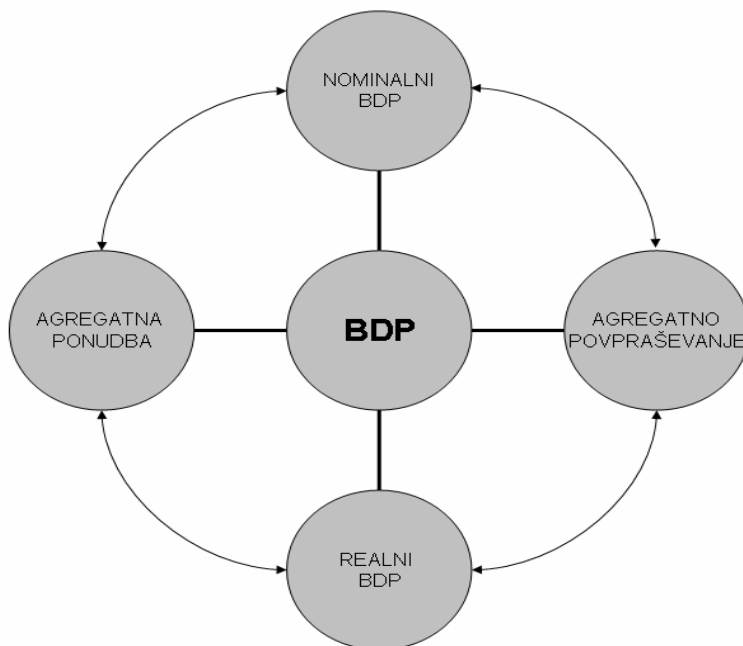
Y	bruto domači proizvod
ΔY	sprememba ravni bruto domačega proizvoda
Y_n	nominalni bruto domači proizvod
Y_r	realni bruto domači proizvod
C	domača zasebna potrošnja prebivalstva
G	potrošnja države
C+G	končna potrošnja
I	investicije
BI	bruto investicije
X	izvoz blaga in storitev
M	uvoz blaga in storitev
X-M	saldo izvoza in uvoza blaga in storitev
MKK	mejni kapitalni koeficient
α	investicijski multiplikator
Kp	koeficient dinamike rasti cen
%	odstotek

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Zaključna projektna naloga je usmerjena v empirično analizo odnosov med ključnimi makroekonomskimi agregati slovenskega gospodarstva. Shematično je ta vsebina ponazorjena v spodnji sliki (slika 1.1).

Slika 1.1 Povezave med izbranimi makroekonomskimi agregati

V središče je postavljena vrednost bruto domačega proizvoda, ki je osrednji makroekonomski agregat. Ta namreč meri obseg dobrin, ki jih ima narodno gospodarstvo v določenem letu na voljo za potrošnjo in torej odseva blaginjo prebivalstva. Bruto domači proizvod vselej merimo nominalno, to je v denarnih merskih enotah. A tak način merjenja bruto domačega proizvoda z vidika potreb ekonomske analize ni najprimernejši, saj je nominalni bruto domači proizvod izražen v cenah tistega leta, za katerega izračunavamo njegovo vrednost. V medčasovni primerjavi je to poseben problem, saj se nominalna vrednost bruto domačega proizvoda spreminja zaradi povečevanja realnega obsega proizvodnje in zaradi rasti splošne ravni cen. V ozadju nominalnega bruto domačega proizvoda sta torej dva agregata: realni bruto domači proizvod in splošna raven cen. Oba izpostavljena agregata pa lahko pojasnujemo z vidika interakcije med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem. Ali bodo spremembe razmerja med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem imele večji vpliv na rast realnega bruto domačega proizvoda ali na rast

splošne ravni cen, je odvisno od dejavnikov, ki delujejo v ozadju mehanizma agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja. Proučevanje teh razmerij in analiza njihovega učinka na razmerje med nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom je osnovni raziskovalni motiv v zaključni projektni nalogi. Ta torej posega na področje makroekonomske analize gospodarske rasti z vidika razmerja med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem.

1.2 Namen in cilji

Naš namen v zaključni projektni nalogi je proučiti vpliv dejavnikov agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja na razmerje med nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom slovenskega gospodarstva v obdobju 1996–2006. V luči opredeljenega namena načrtujemo uresničitev naslednjih ciljev:

- s teoretičnega vidika bo predstavljena vsebina bruto domačega proizvoda ter metode njegovega merjenja oziroma proučevanja – teoretična analiza bo podprta z ustrezno empirično analizo nominalnega in realnega bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva;
- s teoretičnega vidika bodo proučeni dejavniki agregatne ponudbe in razmerja med njimi – teoretična analiza bo podprta z ustrezno empirično analizo na primeru slovenskega gospodarstva;
- s teoretičnega vidika bodo proučene komponente agregatnega povpraševanja in razmerja med njimi – teoretična analiza bo podprta z ustrezno empirično analizo na primeru slovenskega gospodarstva;
- uresničena bo teoretična analiza o vplivu razmerja med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem na nominalni in realni bruto domači proizvod;
- na primeru slovenskega gospodarstva bo uresničena empirična analiza o vplivu razmerja med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem na nominalni in realni bruto domači proizvod.

1.3 Metode

V prvem delu so predstavljena teoretična izhodišča o ključnih makroekonomskih agregatih in njihovi povezanosti. Gre povsem za deskriptivno analizo obstoječih referenčni virov. Teoretični vidik pa v drugem delu naloge nadgrajujemo z ustrezno empirično analizo na primeru slovenskega gospodarstva za obdobje 1996–2006. Zbrane podatke bomo obdelali v sklopu makroekonomske analize. Uresničitev te bo temeljila na uporabi metod statistične analize, kot so: izračunavanje relativnih deležev, koeficientov dinamike, koeficientov korelacije in regresijskih koeficientov.

2 NOMINALNI IN REALNI BRUTO DOMAČI PROIZVOD

2.1 Definicije in metode merjenja

Bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) lahko definiramo glede na metodo njegovega merjenja in proučevanja. Če izhajamo iz tega, je BDP opredeljen kot (Žižmond in Strašek 1999, 92):

- skupna vrednost vseh proizvedenih dobrin in storitev v določenem narodnem gospodarstvu, ali kot
- vsota vseh kategorij končne uporabe BDP, ali kot
- vsota dodane vrednosti (ustvarjene pri proizvodnji domačih enot) ter neto davkov iz naslova proizvodnje in uvoza.

Makroekonomska teorija postavlja ostra ločila med nominalnim in realnim BDP. Ekonomisti poudarjajo (Žižmond in Strašek 1999, 95), da ta razlika izhaja iz načina njihovega merjenja. To se lahko opravlja v tekočih oz. stalnih cenah ali pa v danih oz. nespremenljivih cenah. Iz tega izhaja makroekonomsko pravilo, ki pravi, da je *nominalni BDP* merjen v resničnih (tj. tekočih oz. sedanjih) tržnih cenah danega leta. Toda po mnenju Samuelsona in Nordhousa (2002, 395) stroko oz. širšo javnost bolj kot podatki o inflacijsko napihnjenem BDP, zanimajo informacije o realno ustvarjenem BDP. Znano je namreč, da realni BDP predstavlja indeks (rasti) količine proizvedenih enot proizvodov in storitev, v določenem letu. Iz tega izhaja, da je *realni BDP* računano po nespremenljivih oz. danih cenah.

Vrednost, ki jo dosežeta nominalni oz. realni BDP, je mogoče določiti s pomočjo treh metod (Žižmond in Strašek 1999, 93). Tako poznamo: osebno metodo, metodo izdatkov ter realno metodo. Z *osebno metodo* določimo raven BDP (Žižmond in Novak 2005, 89) na ta način, da seštejemo dohodke, ki pripadajo lastnikom primarnih proizvodnih dejavnikov (delu in kapitalu) ter državi. *Metoda izdatkov* (Žižmond in Novak 2005, 89) je zasnovana na ugotavljanju vrednosti posameznih kategorij končne uporabe BDP. Temelji torej na določanju ravni izdatkov za: domačo zasebno potrošnjo prebivalstva (C), potrošnjo države (G), bruto investicije (BI) ter saldu izvoza in uvoza blaga in storitev (X–M). *Realna metoda* določanja vrednosti BDP (Žižmond in Strašek 1999, 94) pa nam daje informacije o stopnji dodane vrednosti, ki jo dosežejo (vsa) podjetja, registrirana v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS), kateri prištejemo še neto davke na proizvode.

2.2 Nominalni bruto domači proizvod slovenskega gospodarstva

V tem sklopu zaključne projektne naloge se bomo osredotočili na *ocenjevanje obsega nominalnega BDP*, ki je ustrezal makroekonomskim razmeram v slovenskem gospodarstvu, in sicer v izbranih letih obdobja 1996–2006. Makroekonomsko analizo

bomo napravili in predstavili s pomočjo vseh treh metod merjenja BDP. Zahtevane podatke pa bomo pridobili pri Statističnem uradu Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS).

2.2.1 Osebna metoda

S pomočjo osebne metode določimo vrednost BDP na ta način, da seštejmo dohodke, ki pripadajo lastnikom primarnih proizvodnih dejavnikov ter državi. V spodnji tabeli (tabela 2.1) te predstavljajo:

- sredstva za zaposlene,
- davki na proizvodnjo in uvoz,
- subvencije na proizvodnjo,
- bruto poslovni presežek,
- bruto raznovrstni dohodek.

Izhajajoč iz podatkov, prikazanih v tabeli 2.1, je očitno, da je slovensko gospodarstvo v proučevanem obdobju beležilo strmo gospodarsko rast. Nominalni BDP, zabeležen v letu 2006, je bil za 2,634-krat višji od nominalnega BDP, doseženega v letu 1996. To pomeni, da se je nominalni BDP slovenskega gospodarstva v povprečju vsako leto povečal za 8,53 % glede na predhodno leto. To je seveda nominalna rast. Po kriteriju pomena posamezne komponente pa lahko ugotovimo, da je najpomembnejša postavka »sredstva za zaposlene«, sledi »bruto poslovni presežek«, »davki na proizvodnjo in uvoz«, »bruto raznovrstni dohodki« in »subvencije«.

Tabela 2.1 Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih), merjen po osebni metodi za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto / Komponente bruto domačega proizvoda	1996	1998	2004	2006
Sredstva za zaposlene	6.367,77	7.620,54	13.833,30	15.649,96
Davki na proizvodnjo in uvoz	1.862,44	2.396,57	4.288,66	4.725,20
Subvencije na proizvodnjo	-177,24	-226,68	-521,63	-658,06
Bruto poslovni presežek	2.491,34	3.427,11	6.731,95	7.878,07
Bruto raznovrstni dohodek	1.017,21	1.365,17	2.345,17	2.853,11
Bruto domači proizvod	11.561,52	14.582,71	26.677,45	30.448,28

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

2.2.2 Metoda izdatkov

Pri metodi izdatkov izračunamo BDP kot vsoto naslednjih komponent:

- končne potrošnje (ta predstavlja seštevek domače zasebne potrošnje prebivalstva in potrošnjo države),
- bruto investicij,
- saldo izvoza in uvoza blaga in storitev.

Glede na dinamiko nominalnega BDP v proučevanem obdobju ostajajo stvari seveda enake, kot v primeru osebne metode merjenja BDP. V tem primeru podajamo samo drugačen pogled na strukturo BDP. Ne izhajamo več iz razdelitve, ampak iz potrošnje. Če izhajamo iz podatkov, prikazanih v tabeli 2.2, vidimo, da je »končna potrošnja« najpomembnejši agregat BDP po kriteriju njegove končne porabe. To pa je dejansko napačen sklep, saj je izvoz tisti, ki generira največji del slovenskega BDP. V povprečju predstavlja izvoz 65,17 % nominalnega BDP, a v tem primeru je ta podatek zreduciran na postavko »saldo menjave s tujino«. Gre torej za to, da od vrednosti izvoza odštejemo vrednost uvoza.

Tabela 2.2 Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih), merjen po metodi izdatkov za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto / Komponente bruto domačega proizvoda	1996	1998	2004	2006
Končna potrošnja	9.043,12	11.135,30	19.628,10	22.115,92
Bruto investicije	2.628,18	3.657,10	7.386,67	8.633,70
Saldo menjave s tujino	-109,78	-209,69	-337,31	-301,34
Bruto domači proizvod	11.561,52	14.582,71	26.677,45	30.448,28

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

2.2.3 Realna metoda

V primeru realne metode merimo BDP kot vsoto dodane vrednosti posameznih gospodarskih dejavnosti, temu pa prištejemo neto davke na proizvodnjo in uvoz.

Realno metodo uporabimo takrat, kadar nas zanima t. i. sektorska struktura narodnega gospodarstva – torej katera gospodarska dejavnost je najpomembnejša po kriteriju prispevka k BDP. V našem primeru gre za makroekonomske analizo, zaradi tega izpuščamo prikaz podrobnejše sektorske strukture BDP. Ključne makroekonomske statistike pa so predstavljene v tabeli 2.3.

Tabela 2.3 Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih), merjen po realni metodi za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto / Komponente bruto domačega proizvoda	1996	1998	2004	2006
Proizvodnja v osnovnih cenah	23.044,09	28.797,98	52.445,52	61.818,80
Vmesna potrošnja v kupčevih cenah	-13.173,91	-16.254,09	-29.158,01	-35.181,15
Skupaj bruto dodana vrednost v osnovnih cenah	9.870,18	12.543,89	23.287,51	26.637,65
Neto davki na proizvode	1.691,34	2.038,81	3.389,94	3.810,63
Bruto domači proizvod	11.561,52	14.582,71	26.677,45	30.448,28

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

2.3 Realni bruto domači proizvod slovenskega gospodarstva

Naša dosedanja analiza se je nanašala na nominalne vrednosti. Kot smo že opozorili, nominalne vrednosti niso primerne za medčasovno primerjavo posameznih makroekonomskih agregatov. Zato moramo uresničiti preračun v stalne cene. Rast realnega BDP namreč predstavlja indeks rasti proizvedenih enot proizvodov in storitev v določenem letu. Na osnovi tega sledi, da se realni BDP računa po nespremenjenih cenah. Da do teh cen pridemo, moramo deflacionirati nominalni BDP (ki je merjen v tekočih oz. sedanjih tržnih cenah danega leta). Deflacioniranje opravimo na ta način, da vrednost nominalnega BDP (tekočega leta) delimo s koeficientom inflacije (v nadaljevanju Kp), izračunanim z rastjo cen od baznega leta (leta, ki smo ga izbrali za merjenje BDP v stalnih cenah) do tekočega leta (Žižmond in Novak 2005, 90).

Da bi si nekoliko boljše predstavljali sam izračun za realni BDP, smo v ta namen izoblikovali spodnjo enačbo. Ta prikazuje izračun realnega BDP (Y_r) leta 1999, izraženega v stalnih cenah leta 1995.

$$Y_{r_{1999/1995}} = \frac{Y_{n_{1999}}}{Kp_{1995} \times Kp_{1996} \times Kp_{1997} \times Kp_{1998}}$$

$$Y_{r_{1999/1995}} = \frac{16.353,59 \text{ milijona EUR}}{1,075 \times 1,097 \times 1,091 \times 1,079} = 11.949,52 \text{ milijona EUR}$$

Iz zgornje enačbe sodeč vidimo, da je nominalni BDP (Y_n) leta 1999 znašal 16.353,59 milijona evrov. Zaradi potrebe po ugotavljanju realne vrednosti BDP iz leta

1999 smo napravili postopek deflacioniranja. Vanj smo vključili inflacijo, ki je bila prisotna v tistem obdobju in je dosegala naslednje stopnje rasti: 7,50 % v letu 1995; 9,70 % v letu 1996; 9,10 % v letu 1997 in 7,90 % v letu 1998. Na ta način smo dobili znesek za realni BDP za leto 1999, izražen v stalnih cenah leta 1995. Ta je dosegel vrednost 11.949,52 milijona evrov.

Takšen je torej metodološki postopek pretvorbe nominalnih podatkov v realne podatke. Ta algoritem pretvorbe smo uporabili tudi v našem primeru, končni rezultati pa so prikazani v spodnji tabeli (tabela 2.4).

Tabela 2.4 Nominalni in realni bruto domači proizvod ter indeks cen za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

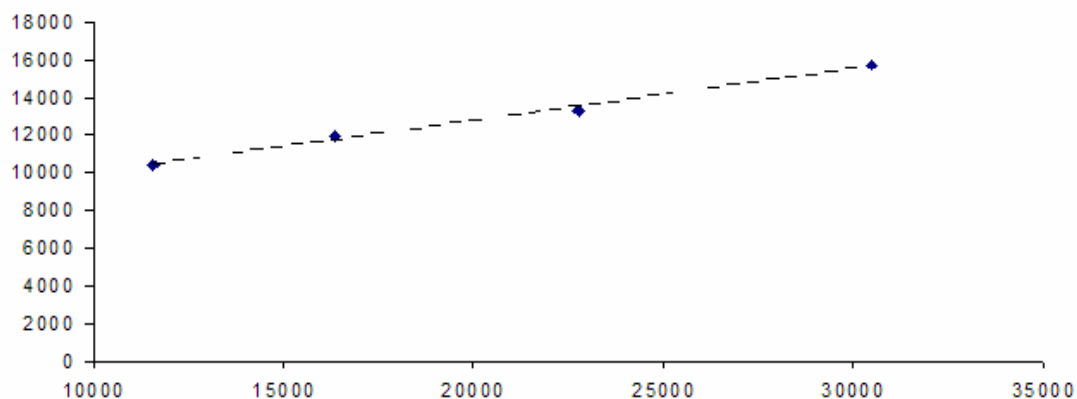
Leto	Nominalni bruto domači proizvod		Realni bruto domači proizvod	
	(v milijon evrih)	Indeks cen	(v milijon evrih), preračunan v stalne cene iz leta 1995	
2006	30.448,28	102,50	15.717,85	
2002	22.758,25	107,50	13.294,22	
1999	16.353,59	106,10	11.949,52	
1996	11.561,52	109,70	10.408,47	

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007b.

Če pojasnimo makroekonomsko sliko za RS iz leta 2002 (glej tabelo 2.4), potem lahko ugotovimo, da je bila dosežena vrednost nominalnega BDP 22.758,25 milijona evrov. Indeks cen se je ustavil pri 107,50, kar je ustrezalo 7,50 % stopnji rasti cen osnovnih življenjskih potrebščin v tistem letu. Realni BDP je bil manjši za okoli 1,712-krat in je dosegel vrednost 13.294,22 milijona evrov.

Če primerjamo nominalne in realne vrednosti BDP ugotovimo, da je razlika med njima očitna. Na to vpliva izbira baznega leta (tj. leto 1995), to pa pomeni, da na razmerje med nominalnim in realnim BDP vpliva stopnja rasti cen osnovnih življenjskih potrebščin. Najlažje je to predstaviti z grafično analizo (glej sliko 2.1).

Slika 2.1 Razmerje med nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom

Na zgornji sliki (slika 2.1) je ponazorjeno razmerje med nominalnim in realnim BDP za proučevano obdobje. Na abscisni osi merimo vrednost nominalnega BDP v milijon evrov in na ordinatni osi vrednost realnega BDP v milijon evrov. Če zapišemo ta odnos z matematično enačbo, dobimo naslednje: $Y_r = 7.284 + 0,30 \times Y_n$. Iz te enačbe izhaja, da bo povečanje nominalnega BDP za en evro povezano s povečanjem realnega BDP za 0,30 evra.

3 AGREGATNA PONUDBA

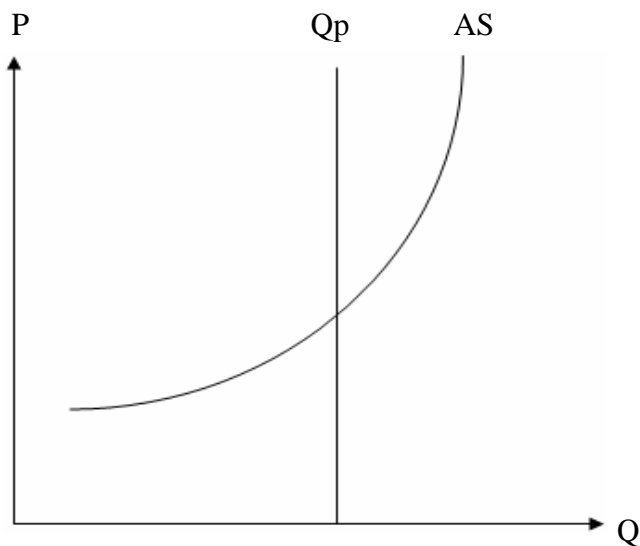
Agregatna ponudba je nekaj, kar se nanaša na celotno količino dobrin in storitev, ki so jih podjetja v državi pripravljena proizvesti in prodati v danem obdobju. Odvisna pa je od ravni cen, proizvodnih zmogljivosti gospodarstva (tj. potencialnega BDP) in ravni stroškov (Samuelson in Nordhaus 2002, 381).

3.1 Model agregatne ponudbe

V uvodnih besedah tega poglavja smo zapisali, da na agregatno ponudbo vplivata tako raven *potencialnega BDP*, kakor tudi *proizvodnji stroški*. *Potencialni BDP* lahko opredelimo (Samuelson in Nordhaus 2002, 558) kot največjo možno količino (proizvodov in storitev), ki jo lahko proizvede narodno gospodarstvo, ne da bi to vplivalo na rast splošne ravni cen. Obstaja pa dejstvo, da so posledice v doseganju tega cilja vidne v: trošenju obstoječe tehnologije, managerske usposobljenosti, kapitala in dela.

Na agregatno ponudbo pa vpliva tudi sprememba *stroškov proizvodnje*. V kolikor se ti dvignejo, potem so podjetja pripravljena ponuditi dano raven produktov le pri višjih cenah (Samuelson in Nordhaus 2002, 558). Posledica tega je sprememba v položaju krivulje agregatne ponudbe.

Slika 3.1 Krivulja agregatne ponudbe na kratek rok

AS – agregatna ponudba; P – raven cen; Q – realni BDP; Qp – potencialni BDP

Vir: Samuelson in Nordhaus 2002, 561.

S pomočjo zgornje slike (slika 3.1) lahko pojasnimo medsebojen vpliv omenjenih ekonomskih agregatov na premik krivulje agregatne ponudbe.

V kolikor pride do take makroekonomske situacije, ki privede v rast potencialnega BDP, ne da bi to imelo posledice na proizvodnih stroških, potem lahko pričakujemo premik krivulje agregatne ponudbe v *desno* (Samuelson in Nordhaus 2002, 560).

Gospodarske razmere so lahko tudi take, da vplivajo na povišanje proizvodnih stroškov (npr. višje plače), istočasno pa ne dopuščajo možnosti spreminjanja potencialnega BDP. Tedaj se krivulja agregatne ponudbe premakne *navzgor* (Samuelson in Nordhaus 2002, 560).

Če torej želimo razumeti spremembe na strani agregatne ponudbe, moramo poznati tako dejavnike dejanskega, kot tudi dejavnike potencialnega BDP. Slednje obravnavamo v nadaljevanju naše zaključne projektne naloge.

3.2 Dejavniki potencialnega bruto domačega proizvoda

Na raven agregatne ponudbe vpliva tudi potencialni BDP, zato ga uvrščamo med pomembne ekonomske agregate. Da bi lažje in natančneje spoznali vpliv *dejavnikov potencialnega BDP* na raven agregatne ponudbe (na eni strani) oz. njihov prispevek k razvoju narodnega gospodarstva (na drugi strani), jih bomo v ta namen podrobneje predstavili in pojasnili. Med dejavnike potencialnega BDP tako uvrščamo:

- prebivalstvo,
- proizvedeno bogastvo,
- naravno bogastvo,¹
- tehnološki napredek.

3.2.1 Prebivalstvo

Prebivalci so najpomembnejši dejavnik potencialnega BDP (Žižmond in Novak 2005, 50). Na eni strani s svojim znanjem, delom in kapitalom skrbijo za proizvedene kapacitete ter tako vplivajo na agregatno ponudbo. Na drugi strani, pa kot potrošniki povprašujejo in trošijo življenjsko potrebne dobrine. Tako pa vplivajo še na agregatno povpraševanje. Po mnenju Žižmonda in Straška (1999, 37–38) so za gospodarski razvoj narodnega gospodarstva pomembne tudi socialno-ekonomske značilnosti prebivalstva, ki se kažejo v njegovi sposobnosti za delo. Na osnovi tega se prebivalstvo deli v različne kategorije. Tako poznamo:

- *aktivno prebivalstvo* – tega sestavljajo delovno aktivni prebivalci (tj. zaposlene osebe) in brezposelne osebe;
- *neaktivno prebivalstvo* – pa je tisto prebivalstvo, ki ga ne uvrščamo niti med delovno aktivno prebivalstvo niti med brezposelne osebe. Zanje pa je značilno, da so starejši od 15 let ali več.

¹ Presega okvire obravnavane tematike.

Na tem mestu nas bodo zanimali zaposleni oz. brezposelni. Za *zaposlene* vemo, da opravljajo kakršnokoli delo, za katerega prejemajo nagrado (npr. mesečno plačo). *Brezposelni* pa so prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje Republike Slovenije kot aktivni iskalci zaposlitve in skladno s tem prejemajo socialno pomoč (Samuelson in Nordhaus 2002, 563).

Tabela 3.1 Prebivalstvo po aktivnosti v RS za leto 2006

Prebivalstvo po aktivnosti	Skupaj	Moški	Ženske
Delovno aktivno prebivalstvo	961.000	524.000	438.000
Brezposelne osebe	61.000	27.000	34.000
Aktivno prebivalstvo	1.022.000	551.000	472.000
Neaktivno prebivalstvo	701.000	288.000	413.000
Skupaj prebivalstvo	2.006.000	984.000	1.022.000

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007a.

V zgornji tabeli (tabela 3.1) je lepo prikazana delitev prebivalstva (z vidika delovne sposobnosti), živečega v RS za leto 2006. Tako vidimo, da nas je bilo tedaj vseh skupaj 2.006.000. Od tega je bilo 1.022.000 žensk (oz. 50,95 % celotne populacije) in 984.000 moških (oz. 49,05 % celotne populacije). Aktivnega prebivalstva je bilo 1.022.000. Od tega je bilo 961.000 zaposlenih oseb in 61.000 brezposelnih oseb. Neaktivnega prebivalstva je bilo 701.000.

3.2.2 *Proizvedeno bogastvo*

Proizvedeno bogastvo lahko definiramo skozi oči podjetnikov oz. potrošnikov. Za podjetnike pomeni proizvedeno bogastvo vsak poslovni dogodek, ki povečuje postavke osnovnih sredstev oz. zalog reprodukcijskega materiala, ki so knjižene v poslovnih knjigah. Potrošniki pa občutijo proizvedeno bogastvo z gradnjo novih objektov in v nudenju potrošnih dobrin (Žižmond in Strašek 1999, 49).

Na samo velikost in obseg proizvedenega bogastva vplivajo tako investicije kakor tudi obraba (oz. poraba) sredstev. Z investicijami se povečuje raven proizvedenega bogastva, medtem ko vsaka obraba (oz. poraba) sredstev predstavlja njegovo zmanjšanje (Žižmond in Novak 2005, 64).

Pri pisanju tega odseka naloge se bomo torej osredotočili na ugotavljanje vpliva investicij na raven proizvedenega bogastva. Na osnovi tega je prav, da na tem mestu pojasnimo vsebinski pomeni *investiranja*. Žižmond in Novak (2005, 116) pod tem pojmom razumeta vse tiste aktivnosti, ki prispevajo k povečanju kapitala oz. omogočajo njegovo vzdrževanje.

To, da investicije dejansko vplivajo na raven kapitala (oz. proizvedenega bogastva), je (numerično) dokazano v spodnji tabeli (tabela 3.2). Iz nje je lepo razvidna rast izdatkov za investicije. Ta se je med letom 1997 in letom 2006 povečala za 175,31 %. Na drugi strani opazimo tudi rast kapitala (oz. proizvedenega bogastva). Tudi ta se je v enakem obdobju povečala za 113,25 %. Na osnovi zapisanega potrjujemo, da si lahko obetamo višjo raven kapitala (oz. proizvedenega bogastva) tedaj, kadar so izpolnjeni pogoji za trošenje višjih ravni izdatkov namenjenim investicijam.

Tabela 3.2 Vrednost osnovnih sredstev slovenskega gospodarstva v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Investicije (v milijon evrih)	Kapital (v milijon evrih)
2006	8.633,70	87.148,45
2004	7.386,67	73.356,73
2000	5.001,09	52.366,34
1997	3.135,99	40.867,20

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

V luči vsega opredeljenega in predstavljenega velja na tem mestu poudariti tudi to, da vsem tistim investicijam, ki povečujejo raven proizvedenega bogastva, pravimo *nove investicije*. Prav te pa so financirane iz naslova: poslovnega presežka podjetnikov (tj. dobička), amortizacije osnovnih sredstev, varčevanja prebivalstva in zadolževanja v tujini (Žižmond in Novak 2005, 66).

3.2.3 Tehnološki napredek

Tehnološki napredek lahko definiramo kot sposobnost proizvodnje večjih količin produktov (tj. proizvodov in storitev) ob nespremenjenih količinah vložkov (tj. surovin in polproizvodov). Za dosego omenjenega cilja pa je potrebno izboljšati obstoječe proizvodne postopke in ponuditi nove produkte ter racionalizirati organizacijske in upravljalne proizvodne procese (Žižmond in Novak 2005, 66–67). To pa je mogoče realizirati le ob podpori visokih investicijskih vložkov. Na makroekonomski ravni pa bodo posledice višjih naložbenih možnosti opazne tudi v povišani ravni BDP. Pozabiti namreč ne smemo na realno metodo izračunavanja BDP. Ta temelji na ugotavljanju dodane vrednosti (narodnega) gospodarstva. Visoko stopnjo dodane vrednosti pa bomo (v največji meri) dosegli prav z vlaganjem sredstev v naložbe oz. investicije.

Glede nato, da imamo tudi v okviru proučevanja tehnološkega napredka opravka z investicijami, se nam zdi smotrno ugotoviti njihov vpliv še na druge makroekonomske agregate. Kot smo zapisali, se kažejo posledice intenzivnega investicijskega vlaganja v doseženi ravni BDP. Najenostavneje bomo to makroekonomsko zakonitost pojasnili s pomočjo *mejnega kapitalnega koeficienta* (v nadaljevanju MKK). Ta nam namreč pove,

koliko (dodatnih) enot investicij moramo vložiti, da bi se BDP spremenil za eno enoto (Žižmond in Strašek 1999, 155).

Preden se lotimo izračunavanja MKK, bomo zaradi lažjega razumevanja napravili primerjavo med izdatki za investicije in doseženo ravno BDP. V uresničitvi zelenega cilja smo izoblikovali spodnjo tabelo (tabela 3.3). Ta prikazuje vrednosti, ki so jih dosegli izdatki za investicije oz. ravni, na katerih se je zaustavila vrednost realnega BDP (preračunana v stalne cene iz leta 1995) za RS v izbranih letih iz obdobja 1996–2006.

Tabela 3.3 Izdatki za investicije in realni bruto domači proizvod za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Investicije (v milijon evrih)	Realni bruto domači proizvod	
		(v milijon evrih), preračunan v stalne cene iz leta 1995	
2006	8.633,70		15.717,85
2004	7.386,67		14.275,73
2003	6.303,20		13.668,33
2000	5.001,09		12.439,52
1997	3.135,99		10.912,49

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Iz tabele 3.3 je razvidno, da se z rastjo izdatkov za investicije povečuje raven realnega BDP. Da je temu res tako, potrjujemo z naslednjimi primerjavami omenjenih makroekonomskih agregatov, ki so ustrezali ekonomskim razmeram v RS med letoma 2004 in 2006. Izdatki za investicije so se v tem obdobju povečali iz 7.386,67 milijona evrov (leto 2004) na 8.633,70 milijona evrov (leto 2006). Stopnja rasti investicij je tako znašala 16,88 %. Na drugi strani opazimo tudi rast realnega BDP. Ta se je povečal iz 14.275,73 milijona evrov (leto 2004) na 15.717,85 milijona evrov (leto 2006). Rast realnega BDP je torej ustrezala 10,10 % stopnji.

Kot smo zapisali, bomo dejanski vpliv spremembe ravni izdatkov za investicije, na doseženo raven realnega BDP (za obdobje med letoma 2004 in 2006), najlažje prikazali in pojasnili z MKK. Ta se računa po naslednji enačbi: $MKK = I/\Delta Y$. Pri čemer I izraža raven izdatkov za investicije, ΔY pa ustreza spremembi ravni bruto domačega proizvoda.

Primer izračuna MKK za leto 2006:

I (leta 2006)=8.633,70 milijona EUR

ΔY (obdobje 2006–2004)=15.717,85 milijona EUR–14.275,73 milijona EUR

ΔY (obdobje 2006–2004)=1.442,12 milijona EUR

MKK (obdobje 2006–2004)= $I/\Delta Y$

MKK (obdobje 2006–2004)=8.633,70 milijona EUR/1.442,12 milijona EUR

MKK (obdobje 2006–2004)=5,987

Primer izračunanega MKK za leto 2006 kaže na to, da je moralo (narodno) gospodarstvo v RS vložiti (dodatnih) 5,987 enot investicij, če je hotelo v letu 2006 spremeniti realni BDP za eno enoto.

Z MKK v bistvu merimo ponudbeni učinek investicij. Če izračunamo le-tega, lahko torej opredelimo empirične značilnosti gospodarske rasti v Sloveniji z vidika (agregatne) ponudbe. To pa je predmet naše analize v naslednjem podpoglavju.

3.3 Agregatna ponudba slovenskega gospodarstva

Analizo agregatne ponudbe bomo (kot smo zapisali) nadaljevali z ocenjevanjem vrednosti MKK. Z njim namreč opredeljujemo značilnosti gospodarske rasti z vidika (agregatne) ponudbe. V skladu s tem smo napravili tabelo (tabela 3.4), prikazano na naslednji strani. Iz nje je moč razbrati, da je bil najvišje dosežen znesek MKK za RS zabeležen v letu 2003. Takrat se je ta ustavil pri 16,849 »enot«. Ta podatek nam pove, da je moralo slovensko gospodarstvo v letu 2003 vložiti (dodatnih) 16,849 enot investicij, če je hotelo v istem letu (leto 2003) spremeniti raven realnega BDP za eno enoto. Gledano z vidika makroekonomske analize pa si lahko doseženo vrednost MKK iz leta 2003 razlagamo kot specifičen ekonomski pojav, v katerem je moralo slovensko gospodarstvo vložiti največ (dodatnih enot) izdatkov za investicije (v primerjavi z drugimi leti iz proučevanega obdobja), če je hotelo v istem letu (leto 2003) dvigniti reven realnega BDP (za eno enoto) ter na ta način učinkovati na pozitivno gospodarsko rast (gledano s ponudbenega vidika) omenjenega obdobja.

Tabela 3.4 Izračun mejnega kapitalnega koeficienta za RS v letih med 1996 in 2006

Leto	Sprememba ravni realnega bruto domačega proizvoda		
	(v milijon evrih), preračunanega v stalne cene iz leta 1995	Investicije (v milijon evrih)	Mejni kapitalni koeficient
2006	850,33	8.633,70	10,153
2005	591,79	7.704,71	13,019
2004	607,40	7.386,67	12,161
2003	374,11	6.303,20	16,849
2002	468,85	5.485,95	11,701
2001	385,85	5.091,28	13,195
2000	490,00	5.001,09	10,206
1999	614,37	4.490,93	7,310
1998	422,65	3.657,10	8,653
1997	504,02	3.135,99	6,222
1996	–	2.628,18	–

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Ocenjene vrednosti MKK torej predstavljajo naše empirično izhodišče pri ocenjevanju ponudbenega vidika gospodarske rasti v Sloveniji. V nadaljevanju pa ta vidik nekoliko poglobljamo. Posebej se bomo osredotočili na zvezo med ravnjo cen in stopnjo brezposelnosti ter na zvezo med obrestno mero in obsegom investicij v narodnem gospodarstvu.

Pri proučevanju *prebivalstva*, kot dejavnika potencialnega BDP, nas bo torej zanimala primerjava med *stopnjo letne rasti cen življenjskih potrebščin* in *stopnjo letne brezposelnosti*.

Tabela 3.5 Stopnja letne rasti cen življenjskih potrebščin in stopnja letne (registrirane) brezposelnosti za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Stopnja letne rasti cen življenjskih potrebščin (v odstotkih)	Stopnja letne (registrirane)
		brezposelnosti, zabeležene v mesecu decembru (v odstotkih)
2006	2,50	8,60
2005	2,50	10,20
2002	7,50	11,30
1999	6,10	13,00
1996	9,70	14,40

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007b; Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije 2007.

Iz tabele 3.5 je očitno, da sta se močno znižali, tako stopnja letne rasti cen življenjskih potrebščin (tj. inflacija) kot tudi stopnja letne (registrirane) brezposelnosti. V letu 1996 smo zabeležili 9,70 % stopnjo letne inflacije, v letu 2006 pa samo še 2,50 % stopnjo rasti cen življenjskih potrebščin. V 10 letih se je stopnja letne inflacije znižala za okoli 74,23 %. Tudi stopnja letne (registrirane) brezposelnosti se je v enakem obdobju znižala za 40,28 %.

Na osnovi poznavanja teorije o obeh makroekonomskih agregatih lahko ugotovimo, da je inflacija navadno povezana z veliko zaposlenostjo. Dejstvo je namreč, da so ob umirjeni inflaciji kolesa industrije navadno dobro namazana in proizvodnja se bliža zmogljivosti obratov. Zasebne investicije so visoke in zaposlitvenih možnosti je veliko (Samuelson 1968, 293). Prav s takimi makroekonomskimi razmerami pa smo se soočili v RS v tistem obdobju. Iz tabele 3.5 je mogoče razbrati, da smo beležili zmerno rast cen, v vseh letih (obdobje 1996–2006), vključenih v našo analizo. Na osnovi zapisanega lahko potrdimo, da je tudi inflacija, ki je bila tedaj prisotna, vplivala na višanje stopnje (letne) zaposlenosti.

S primerjavo med *investicijami* in *dodano vrednostjo* bomo še enkrat (več) dokazali pomemben prispevek investiranja na doseganje visokih ravni *proizvedenega bogastva*. Toda tokratna primerjava ne bo neposredno temeljila na kapitalu (oz. proizvedenem bogastvu), pač pa na iskanju investicijskega vpliva na stopnjo dodane vrednosti. Znano je namreč (Blake 2001), da se z visoko stopnjo dodane vrednosti odpirajo možnosti za doseganje višjih ravni proizvedenega bogastva.

Tabela 3.6 Izdatki za investicije in dodana vrednost za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Investicije (v milijon evrih)	Dodana vrednost (v milijon evrih)
2006	8.633,70	26.637,65
2004	7.386,67	23.287,51
2003	6.303,20	21.523,39
1999	4.490,93	13.990,77
1997	3.135,99	11.356,52

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Ekonomisti poudarjajo (Melavc 1998, 153), da je dodana vrednost pomemben indikator rasti in učinkovitosti narodnega gospodarstva. V skladu z razmišljanjem ekonomistov in potrebo po analiziranju proizvedenega bogastva smo proučili omenjeni makroekonomski agregat. Numerični zapisi iz tabele 3.6 kažejo na to, da se s povečevanjem izdatkov za investicije, povečuje raven ustvarjene dodane vrednosti. Pravilnost našega sklepanja utemeljujemo z naslednjo primerjavo: dodana vrednost se je od leta 1997 (ko je dosegla raven 11.356,52 milijona evrov) pa do leta 2006 (ko je dosegla raven 26.637,65 milijona evrov) povečala za 2,699-krat. Izdatki za investicije pa so se v istem obdobju povečali za 2,753-krat.

Omenjeno zakonitost vplivanja investicij na raven dodane vrednosti lahko pojasnimo na podlagi poznavanja mikroekonomskih načel. Dejstvo je namreč, da večji kot je čisti dobiček, višja je stopnja podjetniškega investiranja. Na makroekonomski ravni pa so posledice višjih investicijskih vložkov opazne v dvigu ravni dodane vrednosti narodnega gospodarstva (Repotočnik 2007). Kot smo že zapisali, pa visoka stopnja dodane vrednosti odpira možnosti za dosego višjih ravni kapitala (oz. proizvedenega bogastva).

Empirično oceno *tehnološkega napredka* bomo napravili s primerjavo *obrestnih mer* in *investicij*.

V okviru teoretične analize tehnološkega napredka (glej podpoglavje: *Dejavniki potencialnega bruto domačega proizvoda*) smo zapisali, da MKK pojasnjuje vpliv investiranja na raven BDP. Ekonomska teorija (Žižmond in Strašek 1999, 149) pa poudarja, da na obseg investiranja vplivajo tudi obrestne mere. V luči zapisanega bomo na tem mestu ugotovili vpliv obrestnih mer na doseženo raven investicij. Na ta način bomo pogledali v ozadje delovanja MKK. Dejstvo je namreč, da obrestne mere narekujejo naložbene možnosti. Prav te pa v določeni meri vplivajo na doseženo raven BDP.

Tabela 3.7 Stopnja letne temeljne obrestne mere in izdatki za investicije za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Stopnja letne temeljne obrestne mere, zabeležene v mesecu decembru	
	(v odstotkih)	Investicije (v milijon evrih)
2006	2,38	8.633,70
2004	3,60	7.386,67
2000	9,86	5.001,09
1998	6,05	3.657,10
1997	9,84	3.135,99

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007d.

Na podlagi numeričnih podatkov, ki jih prikazuje tabela 3.7, je moč opaziti obratno sorazmeren učinek spreminjana obrestnih mer na raven izdatkov za investicije. Očitno je, da v letih, ko se je znižala (letna temeljna) obrestna mera, beležimo rast izdatkov za investicije. To potrjujemo z naslednjim zapisom: v letu 2000 je znašala (letna temeljna) obrestna mera 9,86 %. Izdatki za investicije so dosegli vrednost 5.001,09 milijona evrov. V letu 2004 se je (letna temeljna) obrestna mera spustila na raven 3,60 %, posledično so porasli (tudi) izdatki za investicije. Njihova vrednost se je ustavila pri 7.387,67 milijona evrov.

Obratno sorazmeren učinek spreminjanja obrestnih mer na raven izdatkov za investicije bomo pojasnili s pomočjo razmišljanja domačih ekonomistov. Žižmond in Novak (2005, 117) poudarjata, da obrestne mere vplivajo na obseg investiranja na podlagi stroškov, ki jih povzroči najem kredita za financiranje investicij, in je njihova primerjava z donosom, ki ga pričakuje podjetnik od investicije. Motiv investiranja bo tem večji, čim bolj bo stopnja pričakovane donosnosti presegla stopnjo obrestne mere.

4 AGREGATNO POVPRASEVANJE

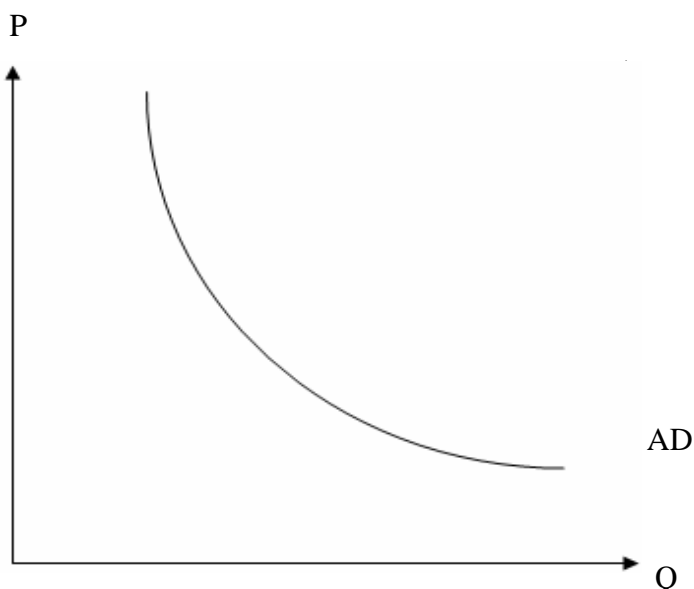
Realni (oz. narodni) BDP in splošna raven cen določata kraka dvojčka v škarjah agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja. Po mnenju Samuelsona in Nordhaua (2002, 381) se drugi krak, ki ga predstavlja *agregatno povpraševanje*, nanaša na celotni znesek, ki so ga v danem obdobju pripravljeni potrošiti različni sektorji gospodarstva. Izračunamo ga na ta način, da seštejemo izdatke: potrošnikov, podjetij in države (oz. vlade). Dosežena vrednost pa je odvisna od ravni cen, denarne in proračunske politike ter drugih dejavnikov.

4.1 Model agregatnega povpraševanja

Model agregatnega povpraševanja bomo izoblikovali s pomočjo naslednje enačbe: $Y=C+G+BI+(X-M)$. Ta ustreza izdatkovni metodi merjenja BDP (Y). Njena vsebina (Žižmond in Novak 2005, 89) pa temelji na določanju ravni izdatkov za: domačo zasebno potrošnjo prebivalstva (C), potrošnjo države (G), bruto investicije (BI) ter saldu izvoza in uvoza blaga in storitev (X-M).

Za razumevanje omenjenega modela je pomembna tudi spodnja slika (slika 4.1), ki prikazuje *krivuljo* (gibanja) *agregatnega povpraševanja*. Na podlagi makroekonomske ocene za določeno narodno gospodarstvo lahko določimo nivo trošenja členov narodnega gospodarstva (tj. gospodinjev, podjetij in države), pri različnih agregatnih ravneh cen (Samuelson in Nordhaus 2002, 383).

Slika 4.1 Krivulja agregatnega povpraševanja

AD – agregatno povpraševanje; P – raven cen; Q – realni BDP

Vir: Samuelson in Nordhaus 2002, 383.

Povezavo, med enačbo, s katero merimo doseženo vrednost BDP ($Y=C+G+BI+(X-M)$) in sliko (slika 4.1), objavljeno na prejšnji strani, vidimo v nivoju trošenja sredstev s strani različnih sektorjev narodnega gospodarstva (tj. gospodinjstev, podjetij in države). V kolikor beležimo trend rasti razpoložljivih sredstev, ki so jih ti sektorji gospodarstva pripravljene nameniti za potrošnjo »ceteris paribus«, ² potem lahko pričakujemo višji kumulativni znesek v zapisani enačbi, kar ustreza novi (višji) vrednosti BDP. Istočasno pa lahko predvidimo tudi premik krivulje agregatnega povpraševanja *navzgor*.

4.2 Komponente agregatnega povpraševanja

Komponente agregatnega povpraševanja bomo (teoretično) pojasnili in (empirično) predstavili na podlagi nam poznane enačbe merjenja BDP, ki temelji na t. i. izdatkovni metodi. Omenjena metoda merjenja BDP pa je predstavljala tudi osnovo za oblikovanje (našega) modela agregatnega povpraševanja. Med *komponente agregatnega povpraševanja* tako prištevamo, izdatke za:

- domačo zasebno potrošnjo prebivalstva (C),
- potrošnjo države (G),
- bruto investicije (BI), ter
- saldo izvoza in uvoza blaga in storitev (X–M).

Zapisani izdatki pa ustrezajo višini razpoložljivih sredstev, ki so jih pripravljene potrošiti različni sektorji narodnega gospodarstva. Te predstavljajo:

- gospodinjstva,
- podjetja,
- država (oz. v njenem imenu vlada).

4.2.1 Domača zasebna potrošnja prebivalstva

Domača zasebna potrošnja prebivalstva (C) je po mnenju Žižmonda in Novaka (2005, 102) najpomembnejši element uporabe BDP. Vključuje pa izdatke za končne dobrine in storitve, ki jih kupujejo posamezniki oz. gospodinjstva, da z njihovo uporabo zadovoljijo svoje potrebe (Samuelson in Nordhaus 2002, 411).

Zaradi lažje predstave o (domači zasebni) potrošnji prebivalstva v RS smo v ta namen izoblikovali tabelo (tabela 4.1), objavljeno na naslednji strani. Z njo bomo poskušali pojasniti potrošniške navade slovenskega prebivalstva. Dejstvo je namreč, da smo vanjo vključili izdatke (članov) gospodinjstev, ki jih ti namenjajo za nakup posameznih dobrin in storitev.

² Z besedno zvezo »ceteris paribus« označujemo ekonomski pojav, ko ostanejo druge okoliščine nespremenjene.

Tabela 4.1 Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo po namenu in vrstah proizvodov v RS v letu 2006

Izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo	Dosežena vrednost izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo (v milijon evrih)
Hrana in brezalkoholne pijače	2.428,00
Alkoholne pijače, tobak in mamila	843,65
Obleka in obutev	927,03
Stanovanjske najemnine, voda, energija	3.169,35
Pohištvo, gospodinjska oprema in vzdrževanje	1.002,30
Zdravstvo	587,59
Transport	2.740,30
Komunikacije	625,78
Rekreacija in kultura	1.666,18
Izobraževanje	195,98
Hoteli, kavarne, restavracije	1.113,09
Raznovrstni proizvodi	1.592,26
Skupaj izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo	15.955,62

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Iz tabele 4.1 je razvidno, da je slovensko prebivalstvo v letu 2006 porabilo 15.955,62 milijona evrov za končno potrošnjo. Največji delež so namenili za: stanovanjske najemnine (3.169,35 milijona evrov), transport (2.740,30 milijona evrov) ter prehrano in brezalkoholne pijače (2.428,00 milijona evrov). Najmanjši kos pogače pa je šel za izobraževanje (zgolj 195,98 milijona evrov).

4.2.2 *Potrošnja države*

Potrošnja države (G) je eno od oblik končne uporabe BDP, ki ne vpliva samo na agregatno povpraševanje, ampak tudi na obseg in strukturo agregatne ponudbe. Istočasno pa predstavlja tudi del strategije Vlade RS za doseganje ciljev ekonomske in socialne politike (Žižmond in Strašek 1999, 185).

Tabela (tabela 4.2), objavljena na naslednji strani, prikazuje finančna sredstva, ki jih je Vlada RS namenila za končno potrošnjo v letu 2006.

Tabela 4.2 Državni izdatki za končno potrošnjo v RS v letu 2006

Državni izdatki za končno potrošnjo	Dosežena vrednost državnih izdatkov za končno potrošnjo (v milijon evrih)
Individualna potrošnja	3.438,03
Kolektivna potrošnja	2.418,85
Skupaj državni izdatki za končno potrošnjo	5.856,88

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Znano je, da je vlada tisti državni organ, ki ureja sistem javnih financ. Na eni strani s pobiranjem davkov in prispevkov polni proračunsko blagajno (t. i. javnofinančni prihodki). Na drugi strani s transparentnim trošenjem proračunskih sredstev povzroča t. i. javnofinančne izdatke (Strojan 1994, 15–16). Te pa namenja za nakup javnih dobrin in storitev ter transfere v blagajne javnega sektorja.

Pomemben del celotnih javnofinančnih izdatkov (ki so v letu 2006 znašali 13.780,00 milijona evrov) predstavljajo *državni izdatki za končno potrošnjo*. Ti so v letu 2006 dosegli vrednost 5.856,88 milijona evrov (oz. 42,50 % celotnih javnofinančnih izdatkov). Od tega je odpadlo 3.438,03 milijona evrov (oz. 58,70 %) za individualno potrošnjo. Preostalih 2.418,85 milijona evrov (oz. 41,30 %) pa je šlo za kolektivno potrošnjo.

4.2.3 *Bruto investicije*

V okviru razprave o pomenu investicij oz. naložb je potrebno opozoriti na njihov dvojni učinek. Na kratek rok te vplivajo na agregatno povpraševanje, kar pojasnjuje teorija multiplikatorja. Na dolgi rok pa je njihov učinek viden v spremembi agregatne ponudbe, katere rezultat je izražen z MKK (Žižmond in Novak 2005, 122).

O dolgoročnem vplivu investiranja smo podrobneje pisali v poglavju o agregatni ponudbi (glej podpoglavje: *Dejavniki potencialnega bruto domačega proizvoda*). V tem delu zaključne projektne naloge pa se bomo osredotočili na pojasnjevanje kratkoročnih naložbenih učinkov. V ta namen bomo izračunali t. i. *investicijski multiplikator*. Ta nam pove spremembo BDP, ki jo povzroči dodatno vložena enota izdatka za bruto investicije (Žižmond in Novak 2005, 122).

Ne glede na to, ali gre za kratkoročni ali dolgoročni investicijski učinek, v ekonomiji velja zapisano pravilo. To pravi, da ima vsako povečanje izdatkov za investicije posledice v porastu ravni BDP (Samuelson 1968, 255). Na podlagi (empirične) analize med omenjenima makroekonomskima agregatoma bomo ugotavljali, ali omenjena zakonitost velja tudi za RS (v obdobju med leti 1996 in 2006). Še preden se lotimo analize, v kateri bomo poskušali ugotoviti vplive *bruto investicij* na (določene) makroekonomske agregate, je prav, da na tem mestu pojasnimo njihov

(vsebinski) pomen. Žižmond in Novak (2005, 116) jih opredeljujeta kot tisti del BDP, ki je odtegnjen *končni potrošnji* (C+G) z namenom ohranjanja in povečanja gospodarskih zmogljivosti.

Da bomo prišli do izračuna investicijskega multiplikatorja, moramo v ta namen napraviti primerjavo med bruto investicijami in BDP. V uresničitvi zelenega cilja smo izoblikovali spodnjo tabelo (tabela 4.3). Ta prikazuje vrednosti, ki so jih dosegli izdatki za bruto investicije oz. ravni, na katerih se je zaustavila vrednost nominalnega BDP za RS v obdobju med leti 1996 in 2006.

Tabela 4.3 Izdatki za bruto investicije in nominalni bruto domači proizvod za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Bruto investicije (v milijon evrih)	Nominalni bruto domači proizvod (v milijon evrih)
2006	8.633,70	30.448,28
2005	7.704,71	28.243,48
2003	6.303,20	24.715,89
2002	5.485,95	22.758,25
2000	5.001,09	18.213,72
1996	2.628,18	11.561,52

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Na podlagi zgoraj zapisanih numeričnih podatkov (glej tabelo 4.3) ugotavljamo, da se z rastjo izdatkov za bruto investicije, povečuje raven nominalnega BDP. Tako vidimo, da so se izdatki za bruto investicije od leta 2000 do leta 2002, povečali za 1,097-krat. Na drugi strani se je nivo nominalnega BDP v istem obdobju povečal za 1,250-krat.

Dejanski vpliv spremembe ravni izdatkov za bruto investicije, glede na doseženo raven nominalnega BDP (za obdobje med letoma 2000 in 2002), pa bomo najlažje predstavili in pojasnili s pomočjo izračunavanja investicijskega multiplikatorja (označba: α). Ta se računa po naslednji enačbi: $\alpha = \Delta Y / BI$. Pri čemer ΔY ustreza spremembi ravni bruto domačega proizvoda, BI pa izraža doseženo raven izdatkov za bruto investicije.

Primer izračuna α za leto 2002:

ΔY (obdobje 2002–2000)=22.758,25 milijona EUR–18.213,72 milijona EUR

ΔY (obdobje 2002–2000)=4.544,53 milijona EUR

BI (leta 2002)=5.485,95 milijona EUR

α (obdobje 2002–2000)= $\Delta Y / BI$

α (obdobje 2002–2000)=4.544,53 milijona EUR/5.485,95 milijona EUR

α (obdobje 2002–2000)=0,828

Na podlagi izračunanega investicijskega multiplikatorja lahko torej ugotovimo, da je (narodno) gospodarstvo v RS leta 2002, z dodatno enoto izdatka, ki so ga namenili za bruto investicije, prispevalo k povišanju ravni nominalnega BDP (v letu 2002) za natanko 0,828 enot.

4.2.4 Saldo izvoza in uvoza blaga in storitev

Slovenija je odprto gospodarstvo, ki se ukvarja tudi z izvozom in uvozom blaga in storitev. Na osnovi tega slovenski BDP predstavlja vse dobrine in storitve, ki jih proizvedemo znotraj meja RS. Proizvodnja se razlikuje od prodaje v RS v dveh pogledih. Prvič: nekaj slovenske proizvodnje kupijo tujci in jo tako pošljejo v tujino. Ti proizvodi sestavljajo slovenski *izvoz* (X). Drugič: nekateri izdelki, ki jih troši slovensko prebivalstvo, se proizvedejo v tujini in jih pripeljejo v RS. Taki proizvodi sestavljajo slovenski *uvoz* (M). Razliko med omenjenima zunanjetrgovinskima kazalcema imenujemo *saldo izvoza in uvoza blaga in storitev* (oz. neto izvoz). Po mnenju Samuelsona in Nordhausa (2002, 400) prav ta predstavlja zadnjo, a vse pomembnejšo komponento BDP.

Tabela 4.4 Izvoz in uvoz blaga in storitev v RS za leto 2006

Sestavine zunanje trgovine	Znesek izvoza in uvoza (v milijon evrih)
Izvoženo blago	17.025,66
Izvožene storitve	3.488,92
Skupaj izvoz blaga in storitev	20.514,58
Uvoženo blago	18.202,38
Uvožene storitve	2.613,55
Skupaj uvoz blaga in storitev	20.815,93
Saldo izvoza in uvoza blaga in storitev	-301,34

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Iz zgornje tabele (tabela 4.4) je razvidno, da je slovensko gospodarstvo v letu 2006 izvozilo za 20.514,58 milijona evrov blaga in storitev. Uvoz pa je znašal 20.815,93 milijona evrov. Posledično smo zabeležili negativno razliko med izvozom in uvozom blaga in storitev. Neto izvoz je tako znašal (minus) 301,34 milijona evrov. Na osnovi zapisanega ugotavljamo, da je slovensko gospodarstvo v letu 2006 uvozilo več blaga in storitev, kot pa je »prodalo« v tujino. Posledice takih zunanjetrgovinskih razmer pa se kažejo tudi v doseženi ravni BDP. Žižmond in Strašek (1999, 185) namreč poudarjata, da je izvoz ena izmed kategorij končne potrošnje, zato ima njegovo avtonomno povečanje multiplikativni učinek na raven BDP. V nasprotju z izvozom pa uvoz nima pozitivnih multiplikativnih učinkov na ustvarjanje BDP. V luči opredeljenega lahko potrdimo, da je slovensko gospodarstvo v letu 2006 občutilo negativne posledice

delovanja zunanje trgovine. Dejstvo je, da je negativna zunanjetrgovinska bilanca znižala doseženo raven BDP za natanko 301,34 milijona evrov.

4.3 Agregatno povpraševanje slovenskega gospodarstva

V predhodnem podpoglavju smo teoretično pojasnili ter na primeru slovenskega gospodarstva tudi predstavili komponente agregatnega povpraševanja. V nadaljevanju zaključne projektne naloge pa se bomo osredotočili na iskanje korelacij, ki potekajo med njimi. Analiza bo potekala na podlagi pridobljenih podatkov iz SURS. Časovni okvir obdelave podatkov bo zajemal obdobje, ki je bilo prisotno v RS med leti 1996 in 2006.

V okviru proučevanja *domače zasebne potrošnje prebivalstva (C)* bomo predstavili t. i. *potrošnjo funkcijo*. Ta pojasnjuje povezavo med ravni (realnih) potrošnih izdatkov in (realnim) razpoložljivim osebnim dohodkom (Samuelson in Nordhaus 2002, 415).

Tabela 4.5 Bruto plače in prejemki zaposlenih ter izdatki za končno potrošnjo gospodinjstev za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Bruto plače in prejemki zaposlenih (v milijon evrih)	Končna potrošnja gospodinjstev (v milijon evrih)
2006	13.420,94	15.955,62
2004	11.876,13	14.196,48
2002	10.252,89	12.266,91
2000	8.285,79	10.153,90
1999	7.226,65	9.287,32
1996	5.450,38	6.705,08

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Iz tabele 4.5 je razvidno, da se z rastjo bruto plač in prejemkov zaposlenih povečuje raven izdatkov za končno potrošnjo gospodinjstev. Očitno je namreč, da se je od leta 1996 pa do leta 2006 nivo osebnih prejemkov zaposlenih povečal za 2,462-krat. Na drugi strani je opazna tudi rast izdatkov za končno potrošnjo gospodinjstev. Ta se je v omenjenem obdobju povečala za 2,380-krat.

Empirična analiza omenjenih makroekonomskih agregatov torej ustreza razmišljanju domačih ekonomistov. Žižmond in Strašek (1999, 137) sta namreč mnenja, da se realni izdatki za končno potrošnjo gospodinjstev povečajo, samo če se povečajo tudi realni razpoložljivi dohodki gospodinjstev.

Empirično analizo *državne potrošnje (G)* bomo napravili na ta način, da bomo primerjali dosežene vrednosti *javnofinančnih prihodkov* z doseženimi vrednostmi *javnofinančnih izdatkov*.

Tabela 4.6 Javnofinančni prihodki in izdatki za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Javnofinančni prihodki (v milijon evrih)	Javnofinančni izdatki (v milijon evrih)
2006	13.413,00	13.780,00
2005	12.571,00	12.983,00
2004	11.799,00	12.400,00
2003	10.977,00	11.649,00
2002	10.138,30	10.728,00
2001	8.957,69	9.731,56
2000	7.942,78	8.613,27

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007c.

Ko govorimo o potrošnji države, potem imamo v mislih izdatke, povezane z nudenjem javnih dobrin in storitev, ter transfere v blagajne javnega sektorja. Vsemu temu pravimo javnofinančni izdatki oz. odhodki, ki so kriti iz naslova javnofinančnih prihodkov. V kolikor je razlika med njimi pozitivna, govorimo o proračunskem presežku. Če pa beležimo negativno razliko, potem državo bremeni proračunski primanjkljaj, katerega posledice so vidne v rasti državnega dolga (Strojan 1994, 15–16).

Iz tabele 4.6 lahko razberemo, da zvišanju ravni javnofinančnih prihodkov sledi zvišanje ravni javnofinančnih izdatkov. Dejstvo je namreč, da so se javnofinančni prihodki, v letih od 2003 do 2006, povišali za 22,19 %. Na drugi strani se je v istem obdobju povišala tudi raven javnofinančnih izdatkov, in sicer za 18,29 %.

Iz Davčnega urada Republike Slovenije (2006) sporočajo, da so višji javnofinančni prihodki posledica spreminjanja davčne politike, nad katero bedi Vlada RS. S tem, ta polni državno blagajno (na eni strani) in regulira potrošnjo države (na drugi strani). Prav slednja pa se iz leta v leto čedalje bolj veča. V Vladi RS namreč poudarjajo (Kidrič 2001), da so razlogi vse višjih javnofinančnih izdatkov povezani z višjimi transferji v blagajne javnega sektorja ter z rastjo cen javnih dobrin in storitev.

Zadnja medsebojna primerjava makroekonomskih agregatov, ki se nahajajo na strani agregatnega povpraševanja, pa bo bila napravljena med *bruto investicijami* (BI) ter *saldom izvoza in uvoza blaga in storitev* (X–M).

Tabela 4.7 Izdatki za bruto investicije ter saldo izvoza in uvoza blaga in storitev za RS v izbranih letih v obdobju 1996–2006

Leto	Bruto investicije (v milijon evrih)	Saldo izvoza in uvoza blaga in storitev (v milijon evrih)
2006	8.633,70	-301,34
2005	7.704,71	-178,33
2004	7.386,67	-337,31
2003	6.303,20	-50,98
2001	5.091,28	-165,30
2000	5.001,09	-639,83
1998	3.657,10	-209,69
1997	3.135,99	-96,71

Vir: Statistični urad Republike Slovenije 2007č.

Najlažje bomo korelacijo med omenjenima makroekonomskima agregatoma spoznali skozi razmišljanje Samuelsona in Nordhausa (2002, 400). Omenjena ekonomista poudarjata, da se v pregledu makroekonomije včasih kombinirajo domače naložbe oz. investicije s saldrom izvoza in uvoza blaga in storitev, tako da se ustvari slika celotnih narodnih naložb. Do take situacije običajno pride tedaj, ko država izvažava več, kot pa uvažava, kajti na ta način vlaga presežek v tujino. Iz zapisanega izhaja, da z rastjo izdatkov za bruto investicije, lahko pričakujemo višjo rast izvoza kot pa uvoza blaga in storitev. Da je temu (včasih) res tako, dokazujemo z numeričnimi podatki, zbranimi v tabeli 4.7. V letih 2001, 2003 in 2005 smo bili priča temu, da se je z rastjo izdatkov za bruto investicije znižala (glede na predhodno leto) negativna razlika med izvozom in uvozom blaga in storitev. Na ta način je slovensko gospodarstvo beležilo tendenco rasti izvoza blaga in storitev. V ostalih letih, ki smo jih vključili v zgornjo tabelo (tabela 4.7), pa je moč opaziti, da zviševanju ravni izdatkov za bruto investicije sledi porast (glede na predhodno leto) negativnega saldo izvoza in uvoza blaga in storitev.

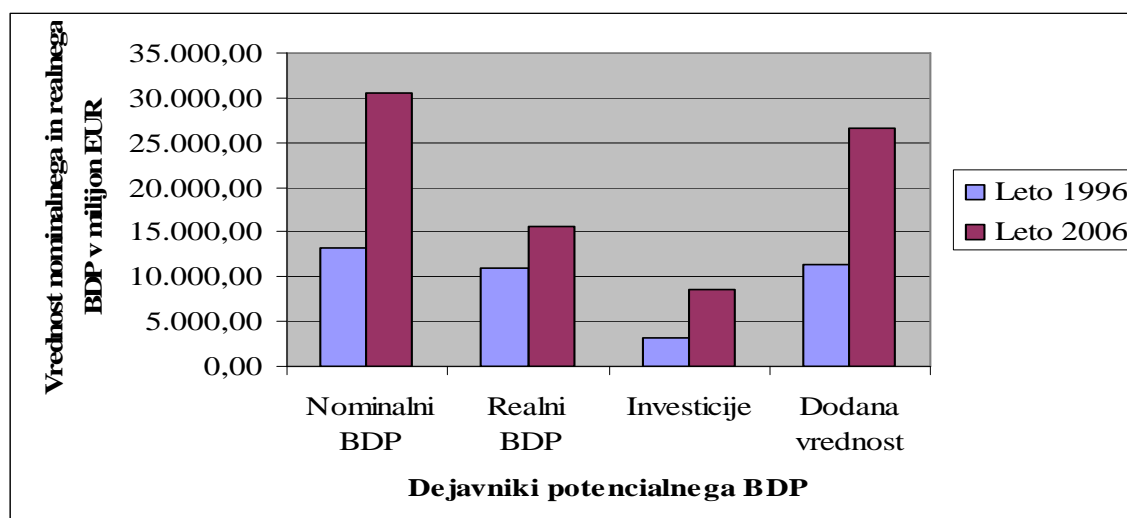
5 VPLIV RAZMERJA MED AGREGATNO PONUDBO IN AGREGATNIM POVPRÁŠEVANJEM NA DINAMIKO BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA SLOVENSKEGA GOSPODARSTVA

Naš sklop podrobnega proučevanja ključnih makroekonomskih agregatov slovenskega gospodarstva bomo zaključili z iskanjem korelacij, ki potekajo med agregatno ponudbo in agregatnim povpraševanjem ter doseženo ravno BDP. Na ta način bomo prišli do osnovnega spoznanja zaključne projektne naloge, ki temelji na ugotavljanju vpliva dejavnikov potencialnega BDP (agregatna ponudba) in komponent agregatnega povpraševanja (agregatno povpraševanje) na doseženo raven nominalnega in realnega BDP.³

Korelacije, ki potekajo med ključnimi makroekonomskimi agregati slovenskega gospodarstva, bomo najlažje pojasnili s pomočjo dveh grafičnih ponazoritev. Ti bosta prikazali numerične podatke o izbranih makroekonomskih agregatih slovenskega gospodarstva v letih 1996 in 2006.

Najprej bomo napravili primerjavo med *agregatno ponudbo* ter *doseženo ravno nominalnega in realnega BDP*. Pri tem nam bo v pomoč grafična analiza ključnih makroekonomskih agregatov slovenskega gospodarstva (glej sliko 5.1). Ta nam bo namreč omogočila oceniti deleže dejavnikov potencialnega BDP, v doseženi vrednosti nominalnega in realnega BDP za leti 1996 in 2006.⁴

Slika 5.1 Razmerje med agregatno ponudbo ter nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom

³ Vrednost realnega BDP bo bila izražena v stalnih cenah iz leta 1995.

⁴ Prebivalstvo in naravno bogastvo (kot dejavnika potencialnega BDP) sta izvzeta iz metodološke obravnave.

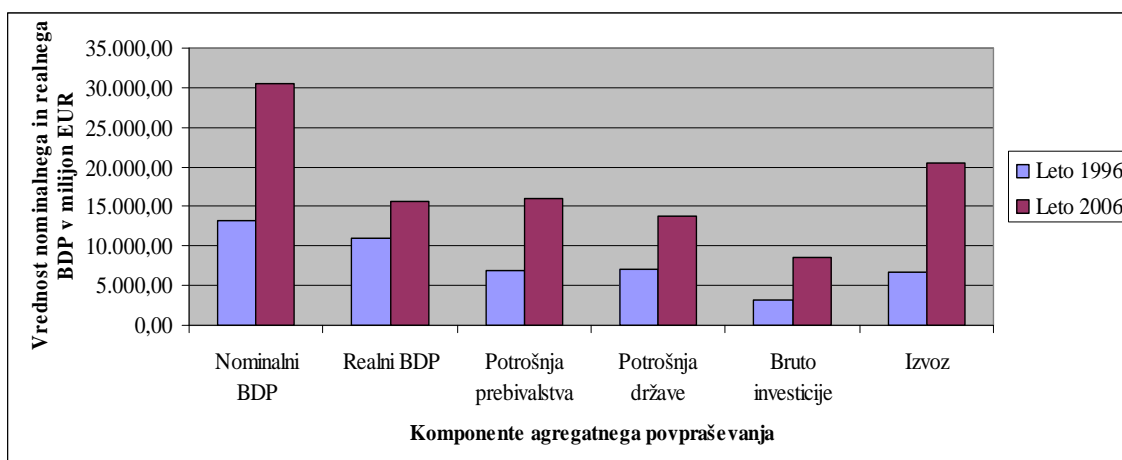
Grafična ponazoritev ključnih makroekonomskih agregatov slovenskega gospodarstva (slika 5.1) kaže na to, da je:

- Vrednost investicij (tehnološki napredek) dosegla 23,87 % delež v nominalnem BDP iz leta 1996 oz. 28,74 % delež v realnem BDP istega leta. V letu 2006 pa se je delež investicij v nominalnem BDP povečal na 28,36 %, v realnem BDP pa kar na 54,93 %.
- Dodana vrednost (proizvedeno bogastvo) predstavljala 86,42 % delež v celotno ustvarjenem nominalnem BDP iz leta 1996 oz. kar 104,07 % delež v celotno ustvarjenem realnem BDP istega leta. V letu 2006 pa se je stopnja dodane vrednosti nekoliko povešala in je predstavljala 87,48 % delež nominalnega BDP ter 169,47 % delež realnega BDP.

Očitno je, da se je v strukturi agregatne ponudbe, med leti 1996 in 2006, povešala tako raven investicij (tehnološki napredek), kakor tudi raven dodane vrednosti (proizvedeno bogastvo). Posledično sta se povešali doseženi ravni tako nominalnega kakor tudi realnega BDP. V obdobju med letom 1996 in letom 2006 je nominalni BDP zrasel za 163,40 %, realni BDP pa za 44,04 %. Razlog za tako makroekonomsko situacijo je mogoče pripisati Samuelsonovi (1968, 255) trditvi. Ta namreč poudarja, da ima vsako povečanje izdatkov za investicije posledice v porastu ravni BDP.

Če želimo (v nadaljevanju zaključne projektne naloge) ugotoviti povezave med ključnimi makroekonomskimi agregati slovenskega gospodarstva, moramo v ta namen prikazati še drugi krak, ki ga predstavlja agregatno povpraševanje. V skladu s tem, bomo napravili primerjavo med *agregatnim povpraševanjem* ter *doseženo ravno nominalnega in realnega BDP*.

Slika 5.2 Razmerje med agregatnim povpraševanjem ter nominalnim in realnim bruto domačim proizvodom

Če se spomnimo uvodnih besed poglavja o *agregatnem povpraševanju*, potem lahko ugotovimo, da smo izoblikovali model agregatnega povpraševanja s pomočjo naslednje enačbe: $Y=C+G+BI+(X-M)$. Na osnovi te enačbe in grafične analize ključnih makroekonomskih agregatov slovenskega gospodarstva (glej sliko 5.2) lahko določimo deleže posameznih komponent agregatnega povpraševanja v doseženi vrednosti BDP iz leta 1996 in leta 2006. Tako je (oz. so):

- Delež potrošnje prebivalstva (C) v strukturi realnega BDP v letu 1996 znašal 63,10 %. V letu 2006, pa se je povzpел na 101,51 %.
- Delež potrošnje države (G) v letu 1996 dosegel 65,18 % v celotno ustvarjenem realnem BDP. V letu 2006 pa je ta delež znašal že 87,67 %.
- Bruto investicije (BI) v letu 1996 dosegle 23,87 % delež v celotno ustvarjenem nominalnem BDP. V letu 2006 pa 28,36 % delež.
- Izvoz (X) v letu 1996 prispeval 50,39 % delež v ustvarjenem nominalnem BDP. V letu 2006 pa že 67,38 % delež. Ob tem velja spomniti na to, da izvoz povečuje raven BDP, medtem ko ga uvoz (M) zmanjšuje. Glede nato, da je slovensko gospodarstvo v proučevanem obdobju 1996–2006 beležilo negativen saldo izvoza in uvoza blaga in storitev (X–M), omenjeni zunanjetrgovinski kazalec (izvoz) ni mogel pozitivno učinkovati na doseženo vrednost nominalnega BDP.

V okviru proučevanja vplivov dejavnikov potencialnega BDP (agregatna ponudba) na ustvarjeni BDP smo zapisali, da se je v obdobju med letoma 1996 in 2006 povišala dosežena raven tako nominalnega BDP (za 2,634-krat), kakor tudi realnega BDP (za 1,440-krat). Ugotovili smo že, da so na to vplivale spremembe v strukturi agregatne ponudbe (npr. povečanje ravni izdatkov za investicije). Istočasno pa menimo, da so na spremembo ravni BDP vplivale tudi spremembe v strukturi agregatnega povpraševanja. To utemeljujemo z navedbo sprememb (predstavljenih) komponent agregatnega povpraševanja v obdobju med letoma 1996 in 2006. Dejstvo je namreč, da se je (oz. so se) takrat:

- Potrošnja gospodinjstev povečala za 2,317-krat.
- Potrošnja države povečala za 1,937-krat.
- Bruto investicije povečale za 2,753-krat.
- Izvoz povečal za 3,098-krat.

Empirična ocena vpliva komponent agregatnega povpraševanja na spremembo ravni nominalnega in realnega BDP pa ne bi imela prave veljave, če ne bi bila podprta z ustreznimi argumenti. V skladu s tem, smo napravili (naslednjo) teoretično analizo.

Ekonomске študije (Samuelson in Nordhaus 2002, 411), ki pojasnjujejo vpliv spreminjanja *izdatkov gospodinjstev za končno potrošnjo* na doseženo raven realnega

BDP, kažejo na to, da v kolikor so ekonomske razmere take, da omogočajo hitro rast potrošnje in naložb, se lahko povečajo tudi izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo. Omenjeno pa kratkoročno povečuje raven realnega BDP in zaposlenost. Ko pa potrošnja zaradi višjih davkov ali izgube zaupanja potrošnikov upade, se zmanjšajo celotni izdatki gospodinjstev za končno potrošnjo. To pa utegne potisniti gospodarstvo v recesijo, katere posledice so opazne v nižji ravni realnega BDP in v višji stopnji letne brezposelnosti.

Teoretično analizo o vplivanju makroekonomskih agregatov, ki se nahajajo na strani agregatnega povpraševanja, nadaljujemo z iskanjem korelacije med *državnimi izdatki* in doseženo ravno realnega BDP. To povezavo pa najlažje opredelimo s pomočjo teorije, ki jo zastopata priznana ameriška ekonomista. Samuelson in Nordhaus (2002, 284) ugotavljata, da lahko v obdobju, ko je država ekonomsko in socialno nestabilna (recesija, naravne nesreče, itn.), pričakujemo porast državnih izdatkov, ki vključujejo nakupe dobrin in storitev ter transferna plačila. Posledično lahko pričakujemo tudi povečanje ravni realnega BDP. Znano je namreč, da t. i. javni nakupi dobrin in storitev (ki predstavljajo državno potrošnjo) neposredno zahtevajo deleže državne proizvodnje, kar pa vpliva na raven realnega BDP.

Omenjeno analizo ugotavljanja povezav med komponentami agregatnega povpraševanja in BDP zaključujemo z iskanjem vpliva *izvoza* na doseženo raven nominalnega BDP. Žižmond in Strašek (1999, 186) sta mnenja, da se z rastjo izvoza povečuje raven nominalnega BDP. Opozarjata namreč, da je pomen izvoza zelo velik, kajti pri proizvodnji, ki je namenjena izvozu, troši vsak posamezni sektor širok spekter različnih vmesnih proizvodov in tako absorbira del proizvodnje drugih sektorjev.

Sedaj, ko smo dodobra spoznali agregatno ponudbo in agregatno povpraševanje slovenskega gospodarstva, se lahko posvetimo ugotavljanju njunega prispevka na raven BDP. Do pravih ugotovitev pa bomo prišli, le če bomo ustrezno ocenili strukturo dejavnikov potencialnega BDP (agregatna ponudba) in komponent agregatnega povpraševanja (agregatno povpraševanje) v doseženem nominalnem in realnem BDP iz leta 2006.

Na podlagi empirične analize makroekonomskih agregatov, ki se nahajajo na strani agregatne ponudbe, ugotavljamo, da je raven nominalnega BDP, zabeleženega v letu 2006, sestavljala naslednja struktura dejavnikov potencialnega BDP (agregatna ponudba): 28,36 % je odpadlo na investicije (tehnološki napredek), 87,48 % pa je prispevala dodana vrednost (proizvedeno bogastvo). Na osnovi zapisanega povzemamo, da je dodana vrednost predstavljala bistveno večji delež v doseženi ravni nominalnega BDP kot pa investicije. To pomeni, da je strukturo nominalnega BDP, z vidika agregatne ponudbe, izrazito zastopala dodana vrednost. Podobno strukturo dejavnikov potencialnega BDP je moč opaziti tudi v doseženi ravni realnega BDP iz leta 2006. Tako so predstavljale investicije 54,93 % delež v realnem BDP, dodana vrednost pa kar

169,47 % delež v realnem BDP. Tudi na raven realnega BDP, gledano z vidika agregatne ponudbe, je imela večji vpliv dodana vrednost, kakor pa so k temu prispevale investicije. Iz empirične analize dejavnikov potencialnega BDP je torej razvidno, da je imela dodana vrednost bistveno večji vpliv na doseženo raven BDP, kot pa so k temu pripomogle investicije, ne glede nato, ali smo v okvir vzeli vrednost nominalnega ali pa realnega BDP.

Če se osredotočimo še na drugo stran, ki jo predstavljajo komponente agregatnega povpraševanja, potem dobimo sliko, ki nam kaže vpliv agregatnega povpraševanja na doseženo raven BDP, zabeleženega v letu 2006. Ugotovimo lahko, da je največji delež v strukturi nominalnega BDP predstavljal izvoz (X). Njegov prispevek na doseženo raven nominalnega BDP je bil ocenjen na 67,38 %. Toda, če v obzir vzamemo še drugi zunanjetrgovinski kazalec – uvoz (M), ki zmanjšuje vrednost BDP, potem lahko ugotovimo, da negativna zunanjetrgovinska bilanca,⁵ kaže na negativne učinke delovanja zunanje trgovine pri doseganju (visokih) ravni nominalnega BDP. Poleg izvoza, pa strukturo nominalnega BDP iz leta 2006 sestavlja še: potrošnja gospodinjstev (C), ki je prispevala 45,26 % delež v nominalnem BDP ter potrošnja države (G) in bruto investicije (BI), ki sta (vsaka posebej) predstavljali 28,36 % delež v celotno ustvarjenem nominalnem BDP. Na strani realnega BDP, doseženega v letu 2006, je slika podobna. Zanimarljiva vrednost izvoza (X) je predstavljal 130,52 % delež v realnem BDP. Bruto investicije (BI) so prispevale 128,57 % delež realnega BDP. Za potrošnja gospodinjstev (G) je odpadlo 101,51 %, za potrošnja države (G) pa 87,67 % celotno ustvarjenega realnega BDP. Na podlagi zapisanega ugotavljamo, da je na strani agregatnega povpraševanja največji del ustvarjenega realnega BDP odpadel za izvoz, najmanjši pa za potrošnja države. Če torej povzamemo bistvo drugega dela, ki ga predstavljajo komponente agregatnega povpraševanja, potem lahko zatrdimo, da je ob zanemarljivi vrednosti izvoza (X) imela potrošnja gospodinjstev (C) največji vpliv na doseženo vrednost nominalnega BDP, istočasno pa je prispevala zelo velik delež v strukturi realnega BDP. Najmanjši kos pogače nominalnega in realnega BDP pa je odpadel za potrošnja države (G).

Da pa bi dobili jasno sliko o medsebojnem vplivu med ključnimi makroekonomskimi agregati slovenskega gospodarstva v letu 2006, moramo v ta namen primerjati agregatno ponudbo in agregatno povpraševanje z doseženo vrednostjo BDP. To bomo storili na ta način, da bomo med seboj primerjali izstopajoče deleže, izhajajoče iz dosežene vrednosti nominalnega in realnega BDP v letu 2006, ki ustrezajo dejavnikom potencialnega BDP (na eni strani) in komponentam agregatnega povpraševanja (na drugi strani).

⁵ Saldo izvoza in uvoza blaga in storitev v RS je leta 2006 znašal (minus) 301,34 milijona evrov.

Ugotovili smo že, da je na strani agregatne ponudbe najbolj izstopajoč delež dodane vrednosti v nominalnem BDP (ocenjen na 87,48 %) oz. realnem BDP (ocenjen na 169,47 %). Na strani agregatnega povpraševanja pa izstopa zanemarljiva vrednost izvoza. Toda zaradi negativnega delovanja zunanjetrgovinske dejavnosti ima zato potrošnja gospodinjstev (C) največji vpliv na doseženo raven nominalnega BDP (ocenjenega na 45,26 %) ter zelo velik vpliv na vrednost realnega BDP (ocenjenega na 101,51 %). Če torej primerjamo delež dodane vrednosti (agregatna ponudba) z deležem potrošnje gospodinjstev (agregatno povpraševanje) v nominalnem BDP v letu 2006, ugotovimo, da odpade bistveno večji delež dodane vrednosti (ocenjene na 87,48 %) od nominalnega BDP, kot pa v njegovo strukturo prispeva potrošnja gospodinjstev (ocenjena na 45,26 %). S tega vidika imajo dejavniki potencialnega BDP (agregatna ponudba) veliko večji učinek na realizacijo nominalnega BDP kot pa komponente agregatnega povpraševanja (agregatno povpraševanje). Za realni BDP iz leta 2006 je slika identična. Na strani agregatne ponudbe izstopa dosežen znesek dodane vrednosti (ocenjen na 169,47 % delež realnega BDP). Na strani agregatnega povpraševanja pa je ob zanemarljivi vrednosti izvoza zelo izstopajoča dosežena vrednost potrošnje gospodinjstev (ocenjena na 101,51 % delež realnega BDP). Tudi pri realnem BDP, zabeleženem v letu 2006, smo opazili, da je njegovala struktura bistveno bolj zastopana s strani dejavnikov potencialnega BDP (agregatna ponudba) kot pa komponent agregatnega povpraševanja (agregatno povpraševanje).

Na osnovi zapisanega in predstavljenega lahko na tem mestu povzamemo osnovno spoznanje zaključne projektne naloge. Empirična analiza o ključnih makroekonomskih agregatih slovenskega gospodarstva nas je pripeljala do ugotovitve, da imajo dejavniki potencialnega BDP (agregatna ponudba) veliko večji vpliv na raven BDP, kakor pa komponente agregatnega povpraševanja (agregatno povpraševanje). In sicer ne glede nato, ali v obzir vzamemo doseženo vrednost nominalnega BDP ali pa realnega BDP, zabeleženega v letu 2006. Makroekonomska analiza nam je torej pokazala, da se v slovenskem gospodarskem prostoru oblikuje takšna slika, ko se krivulja agregatne ponudbe počasi odmika od krivulje agregatnega povpraševanja in s tem povzroča nastanek makroekonomskega neravnovesja. V tem primeru si lahko v prihodnje obetamo, da se bo na trgu oblikovala nova višja cena dobrin in storitev, kar bo utegnilo potisniti gospodarstvo v visoko inflacijsko območje. Po naših ocenah bo visoka inflacija povzročila padanje kupne moči prebivalstva, to pa bo pustilo posledice v nižjih izdatkih gospodinjstev za končno potrošnjo. Na drugi strani bodo podjetja občutila likvidnostne težave. Jasno je namreč, da se bo znižala prodaja zaradi nižje kupne moči prebivalstva, istočasno pa se bodo začele v podjetjih nabirati zaloge. To pa bo prisililo podjetja v zmanjševanje proizvodnih kapacitet, kar bo pustilo posledice v znižanju ravni realnega BDP.

6 SKLEP

Zaključna projektna naloga nas je vodila skozi teoretično in empirično analizo proučevanja ključnih makroekonomskih agregatov ter ugotavljanja korelacij med njimi, ki so ustrezali gospodarskim razmeram, prisotnim v RS v letih od 1996 do 2006.

Pri analizi nominalnega BDP smo tako spoznali vse tri metode ocenjevanja njegove vrednosti. Ne glede na to, s katero metodo smo merili doseženo vrednost nominalnega BDP, je bila najvišje dosežena vrednost, zabeležena v letu 2006.

V okviru obravnave realnega BDP (izraženega v stalnih cenah iz leta 1995) smo prikazali postopek njegovega izračunavanja, ki temelji na deflacioniranju vrednosti nominalnega BDP. Posledično smo napravili tudi primerjavo med doseženo vrednostjo nominalnega in realnega BDP. Ta nam je pokazala vpliv stopnje letne inflacije na doseženo stopnjo produktivnosti slovenskega gospodarstva.

Agregatna ponudba slovenskega gospodarstva je pokazala, kako pomemben je prispevek investicij na druge makroekonomske agregate. Med njimi gre izpostaviti doseženo vrednost BDP. V okviru proučevanja tehnološkega napredka smo namreč izračunali MKK, ki nazorno prikazuje vpliv investicij na raven realnega BDP. Ne gre pa pozabiti še na to, da investicije učinkujejo tudi na proizvedeno bogastvo, kar smo dokazali z ocenjenim prispevkom kapitala, ter stojijo v ozadju doseganja visokih ravni dodane vrednosti.

Potrošnja različnih sektorjev slovenskega gospodarstva in njegovo zunanjetrgovinsko dejavnost smo obravnavali v okviru proučevanja agregatnega povpraševanja slovenskega gospodarstva. Na ta način smo jasno opredelili izdatke: gospodinjstev, podjetij in države. Na drugi strani pa smo prikazali doseženo raven izvoza in uvoza blaga in storitev ter razliko med njima, ki jo predstavlja neto izvoz. Ugotovljena pa je bila tudi povezava med izbranimi komponentami agregatnega povpraševanja ter ostalimi makroekonomskimi agregati. S pomočjo investicijskega multiplikatorja smo tako ugotovili prispevek bruto investicij na doseženo raven nominalnega BDP. Potrošnja funkcija nam je pojasnila povezavo med ravnjo (realnih) potrošnih izdatkov in (realnim) razpoložljivim osebnim dohodkom. Z vidika določanja nivoja celotnih narodnih naložb pa je bila zanimiva tudi primerjava med bruto investicijami ter saldrom izvoza in uvoza blaga in storitev. Z njo smo namreč ugotovili povezanost potrošnje podjetij z zunanjetrgovinsko dejavnostjo slovenskega gospodarstva.

Ključna dilema naše zaključne projektne naloge pa je bila povezana z ugotavljanjem prispevka agregatne ponudbe oz. agregatnega povpraševanja na raven nominalnega in realnega BDP. Analiza ključnih makroekonomskih agregatov nas je pripeljala do naslednje ugotovitve: agregatna ponudba slovenskega gospodarstva je imela v proučevanem obdobju 1996–2006 veliko večji vpliv na doseženo vrednost

Sklep

nominalnega in realnega BDP, kot pa je znašal prispevek agregatnega povpraševanja. Posledice takšnih makroekonomskih razmer pa bo slovensko gospodarstvo v prihodnje občutilo v porastu ravni cen. Napovedana rast cen bo vplivala na kupno moč slovenskega prebivalstva, ki bo manj sredstev namenilo za končno potrošnjo. Podjetja pa se bodo odzvala na manjše potrebe prebivalstva na ta način, da bodo znižala proizvodnje zmogljivosti. S tem se bo zmanjšala potreba po delovni sili in tudi proizvodnja ne bo dosegla maksimalnih zmogljivosti. Na makroekonomski ravni bo rezultat tega viden v višji stopnji letne brezposelnosti in padcu ravni realnega BDP.

LITERATURA

- Blake, John. 2001. Accounting standards. *Financial Times/Prentice Hall*, 20. julij, 15.
- Davčni urad Republike Slovenije. 2006. *Pobrani davki in drugi prihodki davčne uprave v prvem polletju 2006*. [Http://www.durs.gov.si/fileadmin/durs.gov.si/pageuploads/Novice_1/POBRANI_DAVKI_IN_DRUGI_PRIHODKI_DURS_V_PRVEM_POLLETJU_2006.pdf](http://www.durs.gov.si/fileadmin/durs.gov.si/pageuploads/Novice_1/POBRANI_DAVKI_IN_DRUGI_PRIHODKI_DURS_V_PRVEM_POLLETJU_2006.pdf) (1. 10. 2008).
- Kidrič, Dušan. 2001. *Iz levega v desni žep*. [Http://www.finance.si/10573](http://www.finance.si/10573) (1. 10. 2008).
- Melavc, Dane. 1998. *Kako gospodariti*. Kranj: Moderna organizacija.
- Repotočnik, Zdenka. 2007. *Paritete kupne moči (PKM) in bruto domači proizvod (BDP) v standardih kupne moči (SKM), 2004–2006*. [Http://www.stat.si/Novica/prikazi.aspx?ID=1341](http://www.stat.si/Novica/prikazi.aspx?ID=1341) (9. 1. 2009).
- Samuelson, Paul A. 1968. *Ekonomika: tehnika sodobne ekonomske analize*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Samuelson, Paul A. in William D. Nordhaus. 2002. *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba.
- Statistični urad Republike Slovenije. 2007a. *Aktivno prebivalstvo (po anketi o delovni sili), Slovenija, 2006*. [Http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=820](http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=820) (17. 11. 2008).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2007b. *Indeks inflacije*. [Http://www.stat.si/indikatorji.asp?ID=1](http://www.stat.si/indikatorji.asp?ID=1) (5. 12. 2008).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2007c. *Javne finance*. [Http://www.stat.si/iskanje_novo.asp](http://www.stat.si/iskanje_novo.asp) (12. 12. 2008).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2007č. *Računi države ter poročilo o primanjkljaju in dolgu*. [Http://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_racunidrzave.asp](http://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_racunidrzave.asp) (4. 12. 2008).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2007d. *Temeljna obrestna mera*. [Http://www.stat.si/indikatorji.asp?id=22](http://www.stat.si/indikatorji.asp?id=22) (1. 12. 2008).
- Strojan, Andreja. 1994. *Instrumenti fiskalne politike*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije. 2007. *Mesečne stopnje registrirane brezposelnosti v Republiki Sloveniji*. [Http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/StopnjaBrezposel.htm](http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/StopnjaBrezposel.htm) (23. 11. 2008).
- Žižmond, Egon in Matjaž Novak. 2005. *Ekonomsko okolje podjetja: zapiski predavanj*. Koper: Fakulteta za management Koper.
- Žižmond, Egon in Sebastjan Strašek. 1999. *Ekonomska analiza in politika*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

